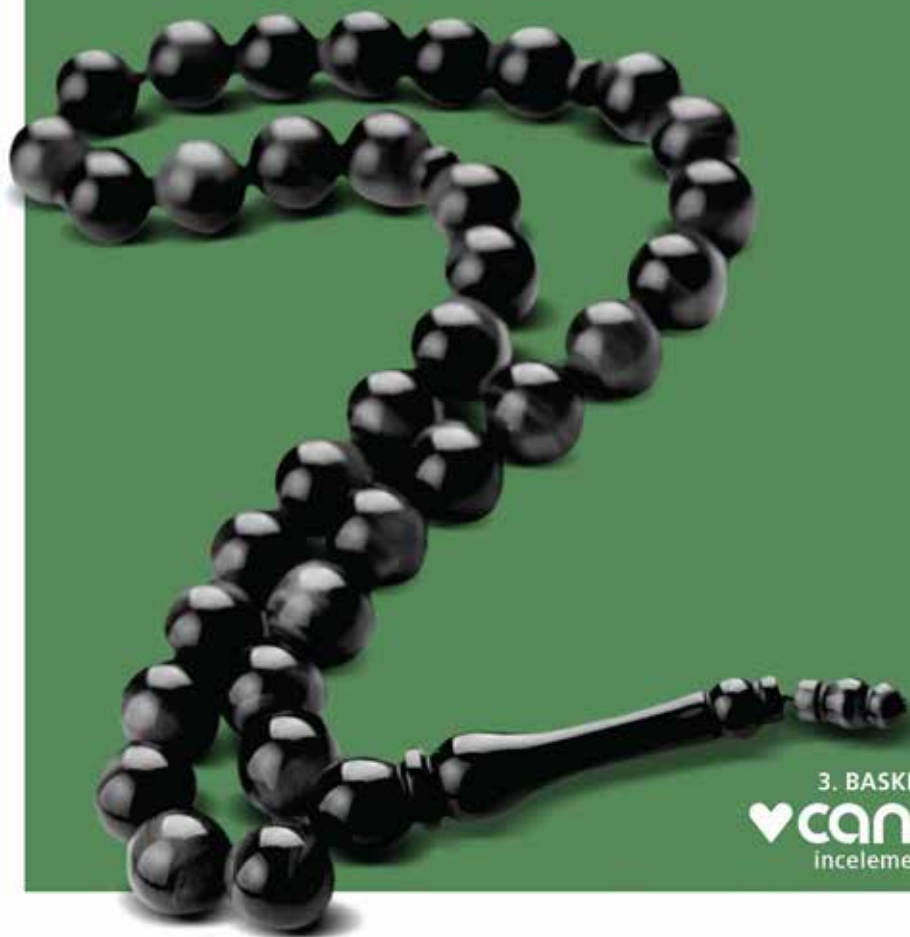

TAYFUN ATAY

Parti, Cemaat, Tarikat

2000'ler Türkiye'sinin
Dinbaz-Politik Seyir Defteri

3. BASKI

♥ can
inceleme

TAYFUN ATAY
PARTİ, CEMAAT,
TARİKAT
2000'LER TÜRKİYE'SİNİN
DİNBAZ-POLİTİK SEYİR DEFTERİ

Can Düşünce

Parti Cemaat, Tarikat, Tayfun Atay

© 2017, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2017

3. basım: Şubat 2020, İstanbul

Bu kitabın 3. baskısı 500 adet yapılmıştır.

Editör: Emre Taylan

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ, Ebru Aydın

Mizampaj: Atahan Sıralar

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

İç baskı ve cilt: Yıldız Matbaa Mücellit

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. Dalgıç İş Merkezi No: 3 Kat: 2

Topkapı-Zeytinburnu

Sertifika No: 46025

ISBN 978-975-07-3285-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750732850

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

TAYFUN ATAY
PARTİ, CEMAAT,
TARİKAT
2000'LER TÜRKİYE'SİNİN
DİNBAZ-POLİTİK SEYİR DEFTERİ

İNCELEME

Tayfun Atay'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitabı:

Görünüyorum, O Hade Varım, 2017

TAYFUN ATAY, 1962 Ankara doğumlu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde Antropoloji öğrenimi gördü. Aynı üniversitede yüksek lisansını tamamladı. Londra Üniversitesi Doğu ve Afrika Çalışmaları Okulu'nda (SOAS) yüksek lisans ve doktora yaptı. Hacettepe Üniversitesi Antropoloji Bölümü, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Halkbilim (Etnoloji) Bölümü ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı, dersler verdi. 2003-2004 yılları arasında Can Dündar'la *Milliyet* gazetesi bünyesinde haftalık *Popüler Kültür* ekini çıkardı. 2006'dan itibaren *BirGün*, *T24* ve *Radikal*'de köşe yazarlığı yaptı. *Batı'da Bir Nakşi Cemaati / Şeyh Nâzım Kıbrısî Örneği* (1996), *Din Hayattan Çıkar / Antropolojik Denemeler* (2004), *Yaşasın Meşhurluk Çağı / Popüler Kültürden Kitle Kültürüne Türkiye İzlenimleri* (2005), *Göl ve İnsan / Beyşehir Gölü Çevresinde Doğa-Kültür İlişkisi Üzerine Antropolojik Bir İnceleme* (2006), *Türkler Kürtler Kıbrıslılar / İngiltere'de Türkçe Yaşamak* (2006), *Çin İşçi Japon İşçi / Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değıniler* (2012), *A Muslim Mystic Community in Britain / Meaning in the West and for the West* (Britanya'da Müslüman Bir Mistik Cemaat / Batı'da ve Batı İçin Anlam) (2012) kitaplarını yazdı. Halen *Cumhuriyet* gazetesi yazarı. Meltem Can'ın babası.

Sevgili hocam,
Prof. Dr. Bozkurt Güvenç için...

İçindekiler

Önsöz	15
Giriş: Tekbir ve Tekme	19

1

“İLİMLİ” BAŞLANGIÇLAR

28 Şubat: Erbakan'ın Ölümü, Erdoğan'ın Doğumu.....	29
1970'lerden 1990'lara Milli Görüş.....	30
“Müslüman Burjuvazi”nin Yükselişi ve AKP'nin Doğuşu	32
28 Şubat'tan 27 Nisan'a.....	33
10 Yılda “Yüzde 50” Çıkardı Her Yaştan.....	36
AKP ve Gülen: Birleşen ve Ayrılan Yollar.....	39
“Gözyaşı Geceleri”nden Pensilvanya Göçüne	40
“Mücahid”in Düşüşü, “Muhacir”in Yükselişi	42
Yol Ayrımı	44
Mavi Marmara “Çatlağı”	46
17-25 Aralık “Patlağı”	49
15 Temmuz “Dabbe”si	51
FETÖ'yü Kazdııkça AKP Çıkıyor.....	54

BİR "HAYAT" İSYANI: GEZİ

Türkiye'de "Uluslar" Savaşı: Gezi Olaylarının Kültürel Arka Planı.....	61
Cumhuriyet Mitingleri'nden Milli İrade Mitingleri'ne...	63
Popüler Kültür Çocukları	65
Burjuvazi ve Kültür.....	67
"Baba"yı "Büyükbaba"yla Barıştıramamak!	68
Popüler Kültürün Seküler İsyanı	70
"Cübbeli" Bile Seküler Zeminde Mümkün!.....	70
Postmodern Sekülerizm ve 90'lar Kuşağı	73
Zenginle Yoksul "Kültür"de Buluştu	74

SEKÜLERLİKTEN SELEFİLİĞE AKP

Laiklik, Sekülerlik ve Selefilik.....	79
İslamofobi, İslamofaşizm ve AKP.....	87
Seküler İslam ve İslamın Sekülerleşmesi	91
Selefilik ve Cadılık.....	97
Vesayet Hayaleti ve Seküler Parçalanmışlık.....	101
İslamlar Savaşı ve Laikliğin Âhı.....	104
Ve IŞİD Mevlidi Yasakladı!	109
IŞİD için de "Mağfaret" Dilenecek mi?	112
Gerçek İslam Nedir?	115
Müminin Mümine Münkir Etmez Ettiğini!.....	120
Diyanet İşleri Başkanı'na Açık Mektup	123
Mekke'nin Fethi Kaç Ocaktır?	132
Gezi'den Reina'ya Laik Kimlik Kırımını.....	135
Dinde Millileşme Yolunda Talihsizlik: Diyanet.....	138
Diyanet ve İslam Mühendisliği.....	143
Müfredattan Çıkardığınız Evrim Dininizde Var!	146

HOLDİNGLEŞEN TEKKELER

“Hepsi Holding Oldu!”	155
Can Korkusu Değil, Para Korkusu!	155
“Rabıta-i Şirket” Tarikatları	157
<i>Takva</i> Filmi Artık Gerçek!	160
Tarikat ve Cemaat: Nedir, Ne Değildir?	162
“Getto”dan “TOKİ”ye İsmail Ağa Cemaati	164
Medya Faktörü	167
Şeyh, “Meta” Oldu!	169
Bir Nakşi “Popstar”: Cübbeli Ahmet	171
Meşhuriyet Çağı ve Cübbeli	171
Mabetten Medyaya, Tekkeden “ <i>Teke Tek</i> ”e	173
Cübbeli “Post”a Oturursa	175
Son Tarikat: “Tayyibilik”	177
Çarşaf-Pardösü Kavgası	178
“O, Tarikat, Cemaat Takmaz!”	178
“Meşihat Makamı” Oldu!	180
Sonuç: İslamcılıktan “Post-İslamizm”e AKP	183
Helal Kapitalizm Arayışı!	184
“Reis” ve Kitleleri, yahut Muktedir ve İktidar	186
Özet: “Nükleer Ya Resulullah” Dinbazlığı	191
Notlar	200
Dizin	205

Önsöz

Elinizdeki kitap 15 Temmuz 2016 öncesinde yayınevine teslim edildiyse de o tarihte gerçekleşen darbe girişimi ülkeyi dehşet ve endişeye boğarken kitabın basım sürecine de ket vurdu. Ancak basımdan vazgeçmeyi hiç düşünmedim. Çünkü kitap, kanımca hem “15 Temmuz felaketi”nin arka planı, altyapısı, art alanı üzerine hem de bu çerçevede sürdürülen tartışmalara katkıda bulunmaya elverişli bir içerik arz etmekteydi.

Özellikle de darbe girişiminden sonra Recep Tayyip Erdoğan’ın, “Hem Rabbimize hem milletimize verecek hesap olduğunu biliyorum; Rabbim de, milletim de bizi affetsin,” şeklindeki sözlerinin geriye doğru izini sürmeye dönük bir içerikti bu!..

Kitap, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) 2000’lerin başından bugüne uzanan iktidar seyrini değerlendirmek üzere kaleme alınmış bir deneme. AKP’ye “dinbazlık” kavramını işlerliğe sokarak bakıyor, bu kavramı esas alarak odaklaşıyorum. Bu çerçevede aynı zamanda Türkiye’de İslami-muhafazakârlığın kurumsal karşılıkları olarak etkinlik arz eden tarikat ve cemaat çevrelerinin söz konusu dönemde AKP iktidarıyla bağlaşıklık şekillenen durumlarını, yönetimlerini, pozisyonlarını da tartışma çabası gösteriyorum.

Kitapta yer alan yazıların ilk sürümlerini AKP’nin iktidar döneminin öncesinde açılan yelpazede farklı gazete ve dergilerde kaleme aldım. Ancak tüm bu yazıların altyapısında 1980’lerin başına kadar geriye giden, İslama antropolojik ilgi ve yaklaşım doğrultusunda sürdürdüğüm akademik çalışmalarımın birikimi yatıyor.

Sırasıyla *BirGün*, *T24*, *Radikal* ve halen de devam ettiği üzere *Cumhuriyet*’te kaleme alınmış nice yazı bu kitabın harcında bulunmakta. Onları, diğer bazı yazılarımla birlikte izleyen sayfalarda okuyacağınız şekilde harmanlayarak elden geldiğince organik bir bütünlüğe kavuşturmaya çalıştım.

AKP'nin "demokratik" iddialardan diktatoryal-totaliter eğilimlere dümen kıran siyasi pratiğini herkes için apaçık kılan Gezi olaylarına ilişkin ikinci bölümdeki ilk yazı, önce İngilizce bir makale olarak kaleme alınmıştı. Dördüncü bölüm "Holdingleşen Tekkeler" ise ilkin *Cumhuriyet* gazetesinde Mayıs 2015'te "Parti-Tarikat-Cemaat" başlıklı bir yazı dizisi olarak hazırlandı ve yayımlandı.

Kitabın ağırlık merkezini "Sekülerlikten Selefilğe AKP" başlıklı üçüncü bölüm oluşturmaktadır. AKP, Türkiye'nin yabana atılmayacak laiklik deneyimi ve birikimi üzerinde bir "seküler İslam" umudu olarak dünyanın karşısına çıktı, prim yaptı, destek gördü ve 2010'ların başından itibaren siyaseten egemen bir konum kazandı. Ancak sonrasında bu umudu boşa çıkaracak şekilde iç ve dış pek çok faktörün de katalitik etkisiyle "dinbaz-totaliter" bir siyasi anlayışa yönelirken Ortadoğu-İslam coğrafyasındaki yayılmacı hesaplarıyla da titreşimli olarak Selefî İslamın yörüngesine girdi. İşte üçüncü bölüm, bu görüşü temellendirmeye çalışıyor ve tartışmaya açıyor.

Kitabın ilk taslağını bitirdiğim günlerde "AKP 2. Olağanüstü Büyük Kongresi" (Mayıs 2016) dolayısıyla röportaj için Selin Ongun'un karşısına oturduğumda da ona söylediklerimin neredeyse kitabın özeti mahiyetinde olduğunu fark ettim. Bu nedenle onun mutabakatıyla o röportajı da kitabın sonuna "Özet" olarak eklemeyi uygun buldum.

Bu arada yukarıda kaydettiğim üzere darbe girişiminden dolayı yayım aşaması sekteye uğrayan çalışmamda o günden bu yana yaşananların eksikliğinin, bu bakımdan bir boşluk ve kopukluğun okur nezdinde çok fazla hissedilmemesi için 15 Temmuz sonrasında kaleme aldığım bazı yazıları da akış ve bütünlüğü bozmayacağına dikkat ederek metne ekledim.

Düşüncelerimin kamuoyu ilgisiyle buluşması yolunda önümü açmış olanlar, sonuçta bu kitabın ortaya çıkmasında pay sahibidir. Bu sebeple Hamza Aktan, Ahmet Tulgar, Doğan Akın, Cem Erciyes ve Can Dündar'a teşekkür ederim. Selin Ongun'a da yaptığımız söyleşiyi burada da paylaşımına açmama imkân tanıdığı için teşekkürler.

Cumhuriyet gazetesinde her daim güven ve moral kaynağım Murat Sabuncu'ya bu "çorbadaki tuzu" için de teşekkür borçluyum.

Kitabın yayına hazırlanma sürecinde büyük katkı, yardım ve desteklerini gördüğüm Sırma Köksal ve Emre Taylan'ı da şükranla anmadan geçmeyeceğim. Ayrıca hayli dar ve sıkışık zamanda metni dikkatle gözden geçirerek hem yapıcı hem de rahatlatıcı değerlendirmelerde bulunan kardeşim Tora Pekin'e teşekkürü borç bilirim.

Elbette hayatımın “havası-suyu-güneşi” iki insan, Meltem Can ve Mesude’ye sabır, olgunluk ve fedakârlıkları için burada bir kez daha tarifsiz duygularla sonsuz teşekkürler!..

Kitabımı bana antropolojinin bilgisini kazandırdığı kadar sevgisini de aşlamış hocam Prof. Dr. Bozkurt Güvenç’e adıyorum.

Ben Bozkurt Hoca’nın yanında yetiştim ve ondan öğretmenliğin iki temel özelliğini öğrendim: Bir, öğretmenlik ebedî öğrenciliktir... İki, bir öğretmen emek verip yetiştirdiği öğrencisinin peşini hiç bırakmaz, onu desteklemeye, uyarmaya ve kollamaya hep devam eder.

Kıymetli hocamın bu kitabın sayfaları arasında da böylesi bir öğretmenlik motivasyonu doğrultusunda katkısı ve izleri vardır.

Giriş:

Tekbir ve Tekme

Müslüman bir ülkede yaşayıp da tekbiri bilmemek ya da duymamış olmak hemen hemen imkânsızdır. Tekbir, Allah'ın yüceliğini, eşsizliğini ve büyüklüğünü özellikle “mağrurlar” karşısında vurgulayan, hatırlatan söz, “Allahuekber” olarak hayatın içinde yer alır.

Bu sözün yumuşaklık ve sükûnetle, nağmeli ve uyaklı olarak ramazanlarda, kurban bayramlarında, mevlitlerde okunuşunu işitmemiş çok az insan olsa gerekir:

“Allahuekber, Allahuekber. La ilahe illallahü vallahüekber, Allahuekber ve lillahi'l-hamd...”

Bizim aşına olduğumuz tekbir buydu. İbadette, zikirde, mevlitte, evde, camide, cenazede karşımıza çıkan, tevekküle ve tevazuya çağırان bir şükür ifadesi...

Lakin bu memlekette tekbirden söz edilince akla bu değişin geldiği günler gerilerde kaldı.

Tekbir, tevazunun değil tehdidin, şükrün değil şiddetin, sevginin değil husumetin aracı bir “slogan”a dönüştürüldü.

Mevlit tekbirlerinden militan tekbirlere geçtik:

“Tekbiir! Allahuekber!..

Tekbiir! Allahuekber!..

Ya Allah bismillah Allahuekber!!!

Ya Allah bismillah Allahuekber!!!”

Tekbirin şefkat sözü olmaktan bir şiddet sözü olmaya geçişi böyle oldu ama bu yine de belli bir döneme kadar sı-

nırlı kullanım arz etmekteydi. 1990'lar ve 2000'lerin ilk yarısında daha çok ölkücü gruplar arasında revaç bulan, özellikle de üniversitelerde öğrenciler arası çatışmalarda sertçe seferber edilmiş haliyle kulağımıza çalınan bir slogandı bu, hepsi o kadar...

Bunun gündelik hayatın içinde yaygınlaşıp kiteselleşmesi, rutinleşmesi, hatta neredeyse sıradanlaşması, AKP ve onun özellikle 2011 sonrasında topluma kültürel açıdan, yani yaşam biçimi olarak yeni bir rota belirleme yolunda siyaseten gözünü karartmasıyla, bu doğrultudaki antidemokratik savruluşla oldu.

Düşünsel, kültürel, yaşam-biçimsel her türden farklı tercihi reddeden tekçi ve totaliter bir anlayışa İslamı hem kisve hem de “meze” yapmış bir iktidar güdümünde tekbir, artık Türkiye'nin AKP dışı toplum kesimlerine adeta bir gözdağı ifadesiydi.

* * *

Şahikasına 13 Mayıs 2014'te 301 işçinin hayatını kaybettiği Soma Maden Faciası'nda dönemin Başbakanlık Müşaviri Yusuf Yerkel'in ölümden dönmüş maden işçisi Erdal Kocabıyık'ın protestosuna karşılık onun karnına patlattığı voleyle varan “tekme” ise iktidarın kendisinden farklı düşünen, davranan, yaşayan herkese karşı kibir ve hıncının en ayyuka çıkmış nişanesi olarak değerlendirilebilir.

İslamın “tekbir”inden AKP'nin “tekebbür”üne (kibirlenme-büyüklenme) açılan yolun Türkiye toplumunu getirdiği nokta, bir bakıma da o işçinin karnında patlayan tekmedir.

Tekbirin “tekebbür”e araçsallaştığı nokta, dindarlıktan dinbazlığa açılan kapıyla da buluşur.

Düzenbaz dindara “dinbaz” denir.

Ve tekbirin “rıfk” (yumuşaklık) ile şefkati telkin etmekten çıkıp “huşunet” (haşinlik) ve şiddeti kıskırtır bir siyasal araç yapıldığı aşamada topluma savrulan tekmeler de bu dinbazlığın fanatizmle hemhal olduğuna delalet eder.

Türkiye 2000'lerden itibaren hem yeni bir yüzyıla hem de yeni bir siyasal rotaya girdi. Cumhuriyet'in başından beri mevcut olsa da hep kıyıda ve kontrol altında tutulmuş İslamcı siyaset, 2002'de AKP iktidarıyla birlikte "merkez"e doğru hızla yol almaya başladı. Süreç, onu bugün kelimenin tam anlamıyla egemen parti konumuna getirmiş durumda.

Liberal, demokratik ve özgürlükçü vaatlerle başlayan bu yolculuğun giderek bambaşka sulara toplumsal ayrışma, kutuplaşma ve çatışmalara yelken açılmış olarak sürmesi, sadece Türkiye için değil, dünyada da merak ve endişeyle takip edilen bir sorun ve tartışma konusu.

Elinizdeki kitap, siyasal İslamın laik/seküler Türkiye'de sürmekte olan bu iktidar seyrini sosyal antropolojik bir süzgeçten geçirme girişimi.

Tayfun Atay, söz konusu süreci kültür/kimlik/yaşambişimi bağlamında ve "dinbazlık" kavramını anahtar yaparak çözümlenmeye çalışıyor. Yargılayıcı olmaktan uzak, yapıcı bir eleştirelilikle...

#ikibinliyıllar #laiklik #din #müslümanburjuvazi #fetö #gezi #akp

